

κοῦ δι' ὅλην τὴν φυλὴν ἀρχικῶς, εἴτα διὰ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν τῶν πόλεων. Ἡ ἐκλογή τῶν ἐταίρων εἶναι ἐλευθέρη καὶ κοινὸς δεσμὸς ἢ ἐκτίμησις πρὸς τὸ ἀνδρικὸν ἰδεῶδες τῆς ομάδος, οὗ ἕκαστος νέος φέρει τὰς καταβολάς. Αἱ σχέσεις, εἶναι σχέσεις περισσότερον ἀγάπης καὶ ὀλιγώτερον φιλίας, ἄνευ σεξουαλικοῦ ἐρεθισμοῦ. Ἡ φιλία εἶναι μνητική χωρὶς ἴχνος ὁμοφυλοφιλικόν. Ἡ κατὰ ζεύγη μύησις εἶναι αὐστηρὰ καὶ ἐνδεικνύει βιολογικὴν ἀλληλεγγύην. Εἰς τὴν παλαιότεραν μορφήν περιείχετο τὸ καὶ εἰς τοὺς φυσικοὺς λαοὺς ἰσχυρὸν χρέος νὰ κάμουν τὸν νέον καὶ βιολογικῶς ἄνδρα μὲ θρησκευτικὰς τελετουργίας - τοῦτο δὲ ἄσχετον πρὸς πᾶσαν κλίσιν σαρκικὴν. Ἐτσι αἱ πράξεις αὗται ἦσαν ὑπερφυσικαί, ὥς ἐνομίζοντο. Ἡ μεμονωμένη συμβίωσις ἔφερεν εἰς στενὴν *συνήθειαν*, ἐμπιστοσύνην. 5) Αὕτῃ ἡ παλαιὰ σύνθετος ἀντίληψις διετηρήθη ὡς βάσις καὶ ὅταν ἡ μορφή μετεβλήθη εἰς μύησιν ἐν τῇ τάξει μόνον τῶν εὐγενῶν, ἔσβησε δὲ ἡ ἰδέα τῆς μεταβιβάσεως θείας δυνάμεως διὰ σωματικοῦ τρόπου, καίτοι ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως εἶναι ἰσχυρά. Κατὰ τὴν μετάπτωσιν τῆς μύησεως εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ἀντὶ τῆς διαμορφώσεως πολεμιστοῦ ζητεῖται νὰ διαμορφωθῇ εἰς *καλόν*. Περιεχόμενον τῆς μύησεως ἡ *φιλία* μὲ τὴν προσθήκην *ἔρωτος*, μὲ ὑπερβολὰς φιλίας τὴν ἐκστατικότητα, στερουμένην σωματικῆς ἐννοίας. Θεία μανία τοῦ ἔραστοῦ, λόγοι περὶ ἀρετῆς ὁρατῆς εἰς τὸ καλὸν καὶ ἀμοιβαῖα θωπεῖται.

Μὲ τὸν ἀνωτέρω τρόπον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν ἀνεζήτησεν ὁ Patzer νὰ ἀτενίσῃ εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τῶν δύο ἐταίρων. Εἰς τὴν ἐξειλιγμένην κλασσικὴν μορφήν τῆς Παιδευαστίας βλέπει διπλοῦν κίνητον: α' / τὸ θρησκευτικὸν τελετουργικὸν καὶ β' / τὴν θωπεῖαν τρυφεράς ἐνθουσιαστικῆς φιλίας (ἡ ὁποία δύναται νὰ φθάσῃ καὶ εἰς ὑπερβολήν). Ἀλλὰ ἡ Ἑλλ. Παιδευαστία δὲν εἶναι ἰδιωτικὴ ὑπόθεσις, ἀλλὰ παράδοσις παμπалаία πού ἔλαβεν ἰδιαίτερον ὕφος εἰς τὴν κλασσικὴν μορφήν της. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ὑπάρχουν στοιχεῖα ὁμοφυλίας εἰς αὐτήν, εἶναι ὅμως ἰδιαίτερας φύσεως, διὸ καὶ ἡ τετριμμένη μοντέρνα ἔννοια ἀποτελεῖ παρερμηνείαν, ὥστε κάθε σύγκρισις εἰς τὰ ἀσύμμετρα νὰ εἶναι ἀδύνατος. Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδευαστία ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν Ὁμοφυλοφιλίαν καὶ οὐδέποτε παῖς ἐν συναρτήσει πρὸς τὸν ἔραστὴν του ἐπιτρέπεται νὰ λογισθῇ ὡς γυνή, ἀντικείμενον ἀπλῆς ἐπιθυμίας. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ κατάπτωσις τοῦ σημερινοῦ ὁμοφυλοφίλου. Νομίζω ὅτι τὸ θέμα τὸ διεπραγματεύθη ὁ Patzer μὲ ἀκρίβειαν, ἐμβρίθειαν, νηφαλιότητα, πληρότητα, ἀμεροληψίαν καὶ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἐγγυτέραν ἐνατένισιν καὶ καθώρισε μὲ τὸν ἀκριβέστερον τρόπον τὴν τόσον παρηρμηνευμένην μέχρι τοῦδε ἔννοιαν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδευαστίας.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Alt-Ägina. Herausgegeben von Hans Walter. Band III, 1. Die vorgeschichtliche Stadt. Befestigungen. Häuser. Funde von Hans Walter und Florens Felten, Verlag Philipp von Zabern, Mainz 1981 (ISBN 3 8053-0007-7), 22×31 εκ., Textband, σσ. 187/Tafelband, πίν. 128 μὲ ἐγχρωμο πλάνο (1) καὶ ἄχρ. πλάνα (2-12), DM 248.

Ἡ μεγαλειώδης (ἂς ἐπιτραπῇ ὁ χαρακτηρισμὸς) ἀνασκαφὴ (1966-1977) τῆς προϊστορικῆς πόλεως τῆς Αἰγίνης μὲ συμπαραστάσιν τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων (ἀπὸ τοῦ 1974;) μέχρι τοῦ 1977, ἔφερεν εἰς φῶς ἓνα ἐπὶ πλέον ὠχυρωμένον οἰκισμὸν τῆς Πρωίμου καὶ τῆς Μεσαίας Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, πού εἶχεν ἀναπτυχθῇ ἐπαρκῶς εἰς

άτελῶς σχηματιζόμενον ἀκρωτήριον, τὴν γνωστὴν «Κολώνα» καὶ αὐτὸ διότι τοῦτο δὲν εἰσεῖχε ἀρκετὰ (ἀναλόγως πρὸς τὰς διαστάσεις του (200×70 μ.)) εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ, σχετικῶς, εἰς περιορισμένην ἑκτασιν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας ἀποτελεῖ ἀνάλογον πρὸς ἄλλους οἰκισμοὺς τῆς Πρωϊμοῦ Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, ποὺ ἀνεπτύχθησαν εἰς ἀκρωτήρια καὶ μικρὰς σχηματιζόμενας χερσονήσους, καὶ ἀρκεῖ νὰ παραθέσωμεν τὰς γνωστὰς περιπτώσεις τῆς Βοϊδοκοιλιάς εἰς Μεσσηνίαν, τῶν Κυθήρων (Καστρί), τῆς Κακιᾶς Θάλασσας (Ἀττική), τῆς Μουρτερῆς (Εὔβοια), τοῦ Παλαμαριοῦ (Σκοῦρος), Σκοπᾶ (κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου) καί, περαιτέρω, εἰς Λικέρι Ὑλίκης, εἰς Ἀγ. Κοσμᾶν Ἀττικῆς, εἰς Μάνικαν Εὐβοίας¹, εἰς Κεφάλαν Κέας, εἰς Ἀγ. Μαρίναν Σπετσῶν καὶ τὰς μνημονευομένας εἰς Λευκαντί, Ἀσκηταριό, ἀρχαίαν Σάμον, ὡς καὶ τὴν Ἀγ. Εἰρήνην. Συχνότατα, ἐπίσης, ἄλλοι οἰκισμοὶ ἰδρύοντο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἄλλοι πλησίον τῆς παραλίας, παρὰ τὰς ὄχθας ποταμῶν καί, ἄλλοτε, εἰς τὰ μεσόγεια. Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ οἰκισμοῦ, εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀρχαίας Αἰγίνης, ἦτο ἐπιτυχὴς λόγῳ τῆς εὐφόρου ἐνδοχώρας καὶ τῆς θαλάσσης, ποὺ ἐπέτρεπε τὴν θαλασσοπλοῖαν καὶ τὴν ἀλιείαν (σ. 9).

Φύσει ὄχυρά ἡ θέσις ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν προστατευομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης, εἶχεν ἀνάγκην προστασίας μόνον ἀπὸ τὴν στερεᾶν καί, δι' αὐτὸ ἐκτίσθησαν καὶ ἀνεγώθησαν, κατ' ἐπανάληψιν, ἰσχυρὰ τείχη. Ὅπως καὶ εἰς τὸν Θορικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Δασκαλειὸ Κέρου, ἐσχηματίσθησαν δύο λιμένες (εἰς τὴν Β καὶ τὴν Ν ἀκτὴν) καὶ αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἀπετέλει μέγα προτέρημα καὶ ὄφελος διὰ τὴν πόλιν καὶ τοὺς κατοικοῦς.

Ὅπως συνέβη καὶ εἰς ἄλλας ἀνασκαφάς, ἡ διακρίβωσις τῆς στρωματογραφίας ἐσημειώθη μόλις τῷ 1969, ὅτε, νοτίως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀνεσκάφη τὸ πλέον πρόσφορον διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν φάσεων σημεῖον τῆς θέσεως. Οὕτω, ἀνεφάνη ὁ βράχος καί, εἰς ὑπερκείμενα σημεῖα, οἰκίαι, δάπεδον μὲ ἐπίχωσιν καταστροφῆς ἐκ πυρκαϊᾶς καὶ ἰσχυρὰ τείχη, ἐνῶ, μόλις, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατενοήθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀλληλοδιαδόχων ὄχυρώσεων. Μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὄχυρώσεως εἰς τὸ Ἀνατολικὸν σημεῖον τοῦ ἀκρωτηρίου περιορίσθη ἡ πρὸς κατοίκησιν ἑκτασις εἰς 6435μ² καὶ ἀπετράπη οἷα δὴποτε δυνατότης ἐπεκτάσεως τοῦ οἰκισμοῦ πρὸς τὰ ἐνδότερα. Τὰ πρὸ τῆς ὄχυρώσεως κτίσματα ἀνήκουν εἰς τὴν 9ην καὶ εἰς τὴν 10ην φάσιν.

Μεγάλην ἐπιτυχίαν διὰ τὴν ἑκδοσιν ἀποτελοῦν τὰ σχέδια, διὰ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη τὸ τιτάνειον ἔργον τῆς συνδέσεως καὶ ἀναγωγῆς εἰς τὴν αὐτὴν φάσιν πάντων τῶν συγχρόνων κτισμάτων καὶ ὄχυρώσεων.

Εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν, ἐξ ἄλλου, τῆς ὅλης καταστάσεως ἐκ μέρους τῶν ἀνασκαφῶν ἐβοήθησεν, ἀκριβῶς, καὶ ἡ ἀποφυγὴ ἐφαρμογῆς παραδεδομένων ἀνασκαφικῶν μὲ τετράγωνα μεθόδων, γεγονὸς ποὺ ἐπέτρεψε τὴν δίκην κύματος ἐξέλιξιν τῆς ἀνασκαφῆς, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν διευκρίνησιν τῆς φύσεως ὄλων τῶν ἀποκαλυφθέντων κτισμάτων καὶ τὴν κατάταξιν αὐτῶν εἰς τὴν οἰκίαν φάσιν. Ἡ ὅλη ἐργασία, λοιπόν, ἀποτελεῖ ἄθλον οὐ συνήθη λόγῳ τῆς πυκνότητος τῆς κατοικήσεως καὶ τῶν ὄχυρώσεων εἰς αὐτὸν τὸν ἐρειπιῶνα.

Εὐτυχῆς, κατὰ ταῦτα, ὁ ἀνασκαφεύς, ὁ ὁποῖος ἐπέτυχε νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν ἀναγνώστην τὴν δυσκολίαν τῆς διερευνήσεως ὑπερφορτωμένων μὲ λεπτομερείας σχεδίων καί, ἀντιθέτως, νὰ γίνῃ ὑπέρμαχος τῆς κατανοήσεως τῶν ἀπηλλαγμένων ἀχρήστων λεπτομερειῶν κειμένων. Αὐτὸ ἀποτελεῖ, πράγματι λοιπόν, τὴν προσφορὰν τοῦ καθηγ. Hans Walter καὶ τῶν συνεργατῶν του, οἱ ὁποῖοι προέβησαν καὶ εἰς ἄλλας και-

νοτομίας ως, την σημαντικωτέραν: απέφυγαν νὰ εφαρμόσουν την τριμερῆ διάρθρωσιν τῶν Ἑποχῶν τοῦ Χαλκοῦ καί, ἀντιθέτως, ἐπειδὴ ἦτο σαφὴς ὁ διαχωρισμὸς τῶν λογικῶς ἐξειλιγμένων κεραμεικῶν ὁμάδων καί, ἐν ταύτῃ, ἡ ἀναγωγὴ ἐκάστης τούτων εἰς συγκεκριμένην οἰκοδομικὴν φάσιν, ἐπέλεξαν τὴν ἀρίθμησιν τῆς ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν φάσεων κατὰ πόλεις. Αἱ φάσεις συνέπεσαν πρὸς 100ετίας καὶ ἄλλοτε πρὸς 50ετίας ἢ 150ετίας (σ. 10). Οὕτως, ἡ πόλις II τῆς Αἰγίνης ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν περίοδον 2.500-2.400 π.Χ., ἡ πόλις III ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν περίοδον 2400-2300 π.Χ., ἡ πόλις V εἰς τὴν περίοδον 2200-2050 π.Χ., ἡ πόλις IX εἰς τὴν περίοδον 1800-1650 π.Χ. καὶ ἡ πόλις X εἰς τὴν περίοδον 1650-1600 π.Χ.

Ἡ πόλις I, εἰς τὸ Ν τμήμα, φέρεται ὅτι διήρκεσε μέχρι, περίπου, τὸ 2500 π.Χ. καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν στροφὴν ἀπὸ τῆς Νεολιθικῆς, ὀρθότερον εἰπεῖν ἀπὸ τῆς Τελικῆς Νεολιθικῆς (Final Neolithic) εἰς τὴν Πρώιμον Ἑποχὴν τοῦ Χαλκοῦ (Plan I). Τὰ οἰκοδομικὰ στοιχεῖα αὐτῆς τῆς περιόδου ὑπῆρξαν σαφῆ καὶ ἐπετεύχθη, οὕτω, ἡ ἀποκατάστασις μιᾶς οἰκίας φοειδοῦς τὸ σχῆμα μὲ ξυλίνους στύλους ποὺ εἶχαν στερεωθῇ εἰς ὁπὰς τοῦ βράχου (πίν. 12.3, 35.2). Ἄλλαι οἰκίαι ἀνῆκον, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, εἰς τὸν τετράπλευρον-ὀρθογώνιον τύπον (ἀργοὶ λίθοι εἰς τὰς δύο ὄψεις καὶ μικρότερα λιθάρια κατὰ τὸ μέσον).

Διάρθρωσις ἔργου

Ἐν ἀρχῇ παρατίθενται ὁ Πίναξ Περιεχομένων, ὁ Πρόλογος, τὸ Χρονικὸν τῆς ἀνασκαφῆς, ἡ θέσις τῆς νήσου καὶ τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου καὶ ἡ χρονολογικὴ διάρθρωσις τῆς θέσεως, ἀκολουθεῖ (σσ. 12-85), κατὰ σειρὰν εἰς ἐνότητας, τὸ οἰκοδομικὸν ὕλικὸν τῶν δέκα πόλεων (I-X) μετὰ σχεδιαγραμμάτων, ἀποτυπώσεις καὶ ἀναπαραστάσεων, ἔπονται δέ, εἰς ἐνότητας κατὰ πόλεις, τὸ κεραμικὸν ὕλικὸν καὶ τὰ λοιπὰ μικροεργήματα (σσ. 86-139) μετὰ σχεδίων ἀντιπροσωπευτικῶν εὐρημάτων, αἱ ὁμάδες εὐρημάτων μὲ ἀπλὴν ἀναγραφὴν των (παρατιθεμένης καὶ τῆς ἐνδείξεως ἀπεικονίσεων των (σσ. 140-47), ὁ κατάλογος τῶν εὐρημάτων (ἀριθ. 1-529) μὲ σύντομον περιγραφὴν καὶ ἀναγραφὴν τῆς ἐνδείξεως ἀπεικονίσεώς των (σσ. 148-179), αἱ ραδιοχρονολογήσεις, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεθόδου τοῦ 14C, τῶν πόλεων III-V καὶ ὁ τόμος κλείει μὲ τὴς σημειώσεις (σσ. 181-87).

Ὁ τόμος τῶν πινάκων περιλαμβάνει: α) εἰς θήκην δώδεκα «πλάνα» καὶ β) ἑκατὸν εἴκοσιν ὀκτῶ (128) τὸν ἀριθμὸν πίνακας μὲ φωτογραφίας τῆς θέσεως καὶ τῶν εὐρημάτων.

Τὸ πρῶτον «πλάνο» φέρει ἀποδοδεμένας διὰ διαφόρων χρωμάτων τὰς δέκα κυρίας φάσεις - πόλεις τῆς κατοικήσεως καὶ τῶν ὀχυρώσεων (πόλεις I-X). Τὸ δευτερον «πλάνο» περιλαμβάνει τὸ σύνολον τοῦ ἐρειπιῶνος μὲ τὸ ὑπερκείμενον κρηπίδωμα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς κάθε περίπτωσιν ὑποδηλοῦται τὸ ὕψος καὶ ὁ βράχος, ὅπου ἀνεφάνη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν, παρεμβάλλονται δὲ καὶ ἄλλα ἐπεξηγηματικὰ στοιχεῖα.

Αἱ φωτογραφαί τοῦ οἰκισμοῦ καὶ τῶν ὀχυρώσεων καταλαμβάνουν τοὺς πρώτους 71 πίνακας. Αὐτὴ ἡ φωτογραφικὴ κάλυψις περιλαμβάνει γεωγραφικοὺς χάρτας (πίν. 1.1, 2.1), ἀεροφωτογραφίας (πίν. 1.2, 4-7.1, 8-9, 47.2, 61.1) τοῦ συνόλου τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τῶν πέριξ (στέγαις διακρίνεται μόνον εἰς ἓν σημεῖον - οἰκία 3) καὶ φωτογραφίας ἐπὶ μέρους τομῶν καὶ κτισμάτων.

Αἱ ἀπὸ ὕψους κατακόρυφοι φωτογραφήσεις ἔχουν ἀποφευχθῇ προσφυῶς καὶ τοῦτο διότι οὕτως δὲν θὰ ἀνεδεικνύοντο οἱ εἰς ἱκανὸν ὕψος σφῆζόμενοι τοῖχοι. Παρόμοιαι φωτογραφήσεις ἐγένοντο μόνον ὅτε τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον διὰ περιορισμένον

χώρον (πίν. 20.3, 28.2, 36.3). Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐρευνητοῦ ἀναγνώστου ἔχουν ἀναγραφῇ οἱ ἀριθμοὶ τῶν οἰκοδομικῶν φάσεων τῶν «πόλεων» τῆς Αἰγίνης (λατ.) καὶ τῶν δωματίων (ἀραβ.), ἐνῶ ἀπουσιάζουν αἱ μετρικαὶ ἐνδείξεις (μέτρα καὶ σταδία) πρὸς ὑπολογισμόν τῶν ἐπὶ μέρους τοίχων. Ἐν τούτοις, αὕτη ἡ ὁμοιογένεια (πλὴν τριῶν περιπτώσεων) παρέχει ἀπόλυτον τὴν καθαρότητα τῆς ἀνασκαφῆς.

Αὗται αὖται αἱ φωτογραφίαι εἶναι, εἰς τὸ σύνολόν των, ἐξαίρετοι (πλὴν τῶν πινάκων 47.2, 61.1) καὶ παρέχουν πλήρη ἐποπτείαν τῆς ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν οἰκοδομικῶν φάσεων, ἐπειδὴ, ἀκριβῶς, ἔχουν ληφθῇ ἐκ καταλλήλου ὀπτικῆς γωνίας.

Αἱ φωτογραφίαι τῶν εὐρημάτων περιλαμβάνονται εἰς τοὺς πίν. 72-128. Οἱ πίν. 72-74 εἶναι ἐγχρωμοὶ καὶ περιλαμβάνουν σχέδια ὁστράκων τῶν τεσσάρων πρώτων ὁμάδων (πόλις Ι). Εἰς τοὺς πίν. 75-123 παρατίθεται τὸ κεραμικὸν ὕλικόν μὲ τὰ ἀγκυρόσχημα ἀντικείμενα τῶν πόλεων V καὶ X, ἐνῶ εἰς τοὺς πίν. 124-25 περιλαμβάνονται λεπτομέρειαι ἀγγείων μὲ ἐγγαράξεις καὶ ἄλλα Töpferzeichen. Τέλος, εἰς τοὺς πίν. 126-28 ἔχουν παρατεθῇ τὰ πάσης φύσεως μικρὰ εὐρήματα. Σημειωτέον, πρὸς τούτοις, ὅτι κάθε εὐρημα ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὸν ἀριθ. καταλόγου (ἀραβ.) καὶ τὸν ἀριθ. ὁμάδος (λατ.), εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεν (οὐχί, δηλ., τὸν ἀριθ. τῆς «πόλεως» εἰς τὴν ὁποίαν ἀνάγεται).

«Πόλεις» καὶ εὐρήματα

Ἡ «πόλις» Ι, εἰς τὸ Ν τμήμα, φέρεται ὅτι διήρκεσε μέχρι, περίπου, τὸ 2500 π.Χ. καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν στροφὴν ἀπὸ τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς εἰς τὴν Πρώιμον Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ (Plan Ι). Τὰ οἰκοδομικὰ στοιχεῖα αὐτῆς τῆς περιόδου ὑπῆρξαν σαφῇ καὶ ἐπετεύχθη, οὕτως, ἡ ἀποκατάστασις μιᾶς οἰκίας φοειδὸς τὸ σχῆμα μὲ ξυλίνους στύλους πού εἶχαν στερεωθῇ εἰς ὁπὰς τοῦ βράχου (πίν. 12.3, 35.2). Ἄλλαι οἰκίαι ἀνήκον, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, εἰς τὸν τετράπλευρον - ὀρθογώνιον τύπον (ἀργοὶ λίθοι εἰς τὰς δύο ὄψεις τῶν θεμελιώσεων τῶν τοίχων μὲ μικρότερα λιθάρια κατὰ τὸ μέσον).

Ἀτύχημα ἀποτελεῖ ἡ ἀπουσία δείγματος πρὸς ραδιοχρονολόγησιν ἐξ αὐτῆς τῆς φάσεως καὶ τοῦτο διότι δὲν εἶναι βέβαιον μέχρι ποίας περιόδου ἐξικνεῖται εἰς Αἶγιναν αὕτη ἡ μεταβατικὴ ἀπὸ τῆς Τελικῆς Νεολιθικῆς (TN) εἰς τὴν Πρώιμον Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ φάσις. Πράγματι, αἱ προτεινόμεναι ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν χρονολογήσεις (εἰς τὴν 4ην καὶ 3ην χιλιετίαν π.Χ.) καὶ ἡ συνέχισις τοῦ πολιτισμοῦ τῆς TN εἰς ὠρισμένας ἐπαρχίας κατὰ τὴν ΠΕ Ι περίοδον δημιουργοῦν ὠρισμένα προβλήματα, τὰ ὁποῖα δεόντως ἀντιμετωπισθοῦν. Πάντως, ἡ ὑπαρξὶς χαρακτηριστικῶν δειγμάτων τῆς TN ὑποδηλοῖ ἀδιάπτωτον τὴν συνέχισιν μέχρι καὶ τῆς ΠΕ ΙΙ περιόδου, ἂν καὶ δὲν ἀντιπροσωπεύονται ἱκανοποιητικῶς τὰ ὁστρακα μὲ παχύρρευστον ἐπίχρισμα καὶ στίλβωσιν τῶν ἀρχῶν τῆς ΠΕ ΙΙ (κατὰ J.L. Caskey).

Ἡ κεραμικὴ τῆς πόλεως Ι περιλαμβάνει: α) burnished pattern εἰς ὑψηλὸν ποσοστὸν (γραπτὰ ἀγγεῖα μὲ ἐπίχρισμα πού ἀπέκτησαν ἔντονον λάμψιν κατόπιν ἐντατικῆς στιλβώσεως πρὸ τῆς ὀπτήσεως), β) ἀγγεῖα ἄνευ στιλβώσεως καὶ ἐπιχρίσματος, πού διακρίνονται 1) εἰς ἀγγεῖα μὲ πλαστικὴν διακόσμησιν, 2) εἰς ἀγγεῖα μὲ ἐγγάρακτον διακόσμησιν καὶ 3) εἰς ἀγγεῖα μὲ διάτρητον στόμιον εἰς ἀπλὴν σειράν. Ἐλάχιστα ἀντιπροσωπεύονται κατηγορίαι μὲ παχύρρευστον ἐπίχρισμα καὶ στίλβωσιν, ὁμοία ἐπιφάνεια πού φέρει γραπτὸν κόσμημα (σκοῦρο ἐπὶ ἀνοικτοῦ), διακοσμημένα μὲ λοξὰς αὐλακώσεις ἢ δίκην ἰχθυακάνθης χεῖλη, ἐμπίεστος διακόσμησις χεῖλους, κεραμικὴ ἄνευ ἐπιχρίσματος καὶ στιλβώσεως κ.ο.κ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, τὰ φέροντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς TN, ἔχουν με-

γίστην διάδοσιν εἰς ὅλην τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα μέχρι Κυθήρων καὶ Πύλου. Οὕτως, ἡ κεραμεικὴ αὕτη ἔχει καταλάβει τὴν θέσιν τῆς ΠΕ I κεραμεικῆς ποὺ δὲν φαίνεται νὰ ἐκπροσωπῇται εἰς τὴν Κολώναν ὡς αὐτόνομος ἐποχὴ, συμβαίνει δηλ., καὶ ἐδῶ δ,τι εἰς πολλὰς περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ ΤΝ διαρκεῖ μέχρι τῆς ἐπομένης Κοινῆς, τῆς ΠΕ II.

Ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι, ἐν τῷ συνόλῳ των, τὰ πορίσματα τῶν Walter-Felten, ποὺ παρέχουν ἐναργεστάτην εἰκόνα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς des Umbruchs und der Veränderung (σ. 90) μὲ ταυτόχρονον ἐκτίμησιν τῶν τάσεων ποὺ ἐξεδηλοῦντο εἰς συγχρόνους οἰκισμούς, ἐπάγονται δὲ ὅτι «εἰς τὰς περισσοτέρας, ὅμως, περιπτώσεις φαίνεται αὕτη ἡ ἰδιαιτέρα κεραμεικὴ τοῦ τέλους ἀκριβῶς τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς (Endstufe neolithischer Kultur und Überleitung zur Kultur der frühen Bronzezeit) νὰ ὑποδηλοῖ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ σχηματισμοῦ οἰκισμῶν ποὺ ἀπέκτησαν ἐν συνεχείᾳ σημασίαν κατὰ τὴν Πρώϊμον Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ».

Γενικῶς, ἡ ὅλη διαπραγμάτευσις τῆς κεραμεικῆς (καὶ ὄχι μόνον αὐτοῦ τοῦ πρώτου μέρους) εἶναι ἐπαγικωτάτη καὶ εἰς ἐξαίρετον ὕψος συντεθειμένη μὲ πλήρη ὑποδήλωσιν τῶν φάσεων ἐξελίξεως τῆς συγχρόνου κεραμεικῆς. Ἡ καθολικὴ ὁμοιότης ποὺ ἐπεκράτει καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς συγχρόνους οἰκισμούς γίνεται κτῆμα τοῦ ἀναγνώστου, ποὺ λαμβάνει καὶ τὰ ἐναύσματα διὰ περαιτέρω ἔρευναν.

Ὅμοίως διεξοδικὴ καί, πάντοτε, ἄνευ περιττῶν καὶ ἀχρήστων λεπτομερειῶν, ἀκολουθεῖ ἡ παράθεσις τοῦ ὕλικου καὶ τῶν ἐπομένων φάσεων «πόλεων» τῆς προϊστορικῆς Αἰγίνης. Πράγματι, ἡ ἀφαιρετικὴ προδιάθεσις εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ἔργου τούτου ἐκδηλοῦται εἰς διδακτικώτατον, ὅς ἐπιτραπῇ καὶ πάλιν ἡ ἔκφρασις, βαθμὸν, οὕτως ὥστε κάθε ἐνότης ἔχει ἀπόλυτον πληρότητα κατὰ τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα, ἥτοι ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν πραγματείαν διὰ τὰς ἐπὶ μέρους ἐποχάς.

Πόλεις II-III-IV καὶ κεραμεικὴ αὐτῶν

Αἱ πόλεις II, III καὶ ἡ φάσις IV (2500-2200 π.Χ.) ἀνῆκον εἰς τὴν σφαῖραν τῆς μνημειώδους οἰκιστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ποὺ γνωρίζομεν ἐκ τῆς Λέρνης καὶ τῶν Ἀκοβίτικων, ὡς καὶ ἐν μέρει τῆς Βοϊδοκοιλιάς. Πράγματι, αἱ οἰκίαι τῆς περιόδου αὐτῆς (εἰκ. 3-4, 5-14, πλάνα 4-6) ἀκολουθοῦν εἰς τὰς προδιαγραφὰς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ β' ἡμίσεος τῆς 3ης χιλιετίας π.Χ. μὲ λίθινα θεμέλια καὶ ἀόπτους πλίνθους διὰ τὴν ἀνωδομὴν τῶν τοίχων (εἰκ. 6), πλείονα τετράπλευρα δωμάτια, πλευρικοὺς διαδρόμους, πρῶτον δροφον, σαγματοειδῆ στέγην, διακεκριμένας εἰσόδους μὲ κατώφλιον καὶ στρόφιγγα (μία ἢ δύο).

Πάλιν, κατὰ τὸν πλέον ἐπαγωγικὸν τρόπον δίδεται ἐρμηνεῖα διὰ κάθε λεπτομερείαν (ἐπὶ παραδείγματι, χρησιμότης πλευρικῶν διαδρόμων διὰ σχηματισμὸν κλιμάκων μετὰ βαθμίδων μέχρι τοῦ πρώτου ὀρόφου καὶ πρὸς ὑποστήριξιν διαδρόμων προσβάσεως τῶν χώρων τοῦ πρώτου ὀρόφου) καὶ ἐπιχειροῦνται εὐάριθμοι δι' ἕκαστον κτήριον ἀναπαραστάσεις ποὺ μαρτυροῦν ὅτι οὐκ ἐποίησεν ἀδαγῆς.

Ἐκπληκτικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ὑποκειμένου οἰκοδομικοῦ ὕλικου τῆς πόλεως III, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ συνολικὴ ἀναπαραστάσις τῆς Λευκῆς Οἰκίας μὲ πρῶτον δροφον, σαγματοειδῆ στέγην, περιμετρικὸν ἄνω διάδρομον μὲ ξυλίνους στύλους ποὺ ὑπεβάσταζον τὰ ἄκρα τῆς στέγης καὶ ἐπάλειψιν ἀπὸ λευκὸν κονίαμα εἰς ὅλους τοὺς τοίχους κ.ο.κ. Ἡ ὀχύρωσις θεωρεῖται ὅτι ἀνῆκε τὸ πρῶτον εἰς τὴν πόλιν III (σσ. 14-22).

Μεταλλευτικὸς κλίβανος ἐσχηματίσθη εἰς τὸ σημεῖον τῆς Λευκῆς Οἰκίας καὶ

έχρησίμευσε (πόλις IV) πρὸς τήξιν χαλκοῦ καὶ ὀρειχάλκου 8-10 kg*, κατὰ περίπτωσιν. Λόγω τοῦ περιορισμένου τοῦ χώρου παρετέθησαν μόνον τρεῖς ἀνασκαφικαὶ φωτογραφίαι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ εὐάριθμα ἐπεξηγηματικὰ σχέδια (εἰκ. 17-20).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πόλεως II (2500-2400 π.Χ.) ἡ ἐξαίρετος ποιότης τοῦ πηλοῦ καὶ ἡ τελειότης τῆς ὀπτήσεως ἐπέτρεψαν τὴν δημιουργίαν λεπτεπιλέπτων ἀγγείων ἀπολύτου ἀκριβείας κατὰ τὴν πόλιν II εἰς φάσιν ποῦ ἀντιστοιχεῖ μετὰ τὴν πρώιμον φάσιν τῆς ΠΕ II τῆς Λέρνης. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἀπὸ τὸ ὕδαρὲς (ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρωιμώτερον παχύρρευστον) ἐπίχρισμα. Εἰς τὴν ἄλλην κατηγορίαν ἀγγείων (Urfirnis), ποῦ ἀποκτοῦν λάμπιν κατὰ τὴν ὀπτησιν, περιλαμβάνονται κύμβαι, πρόχοι καὶ πιθοειδῆ. Ὡς παρετήρησαν, ἐπίσης, οἱ ἀνασκαφεῖς, εἰς Αἰγιναν δὲν ἐνεφανίσθη ὁ πρόδρομος τύπος τῆς κύμβης. Αἱ βάσεις τῶν ἀγγείων εἶναι δακτυλιόσχημοι, διευρύνονται πρὸς τὰ ἄνω ἢ εἶναι ἐπηρμέναι (pedestal), πρᾶγμα ποῦ σημαίνει ὅτι ἡ περίοδος πόλις II τῆς Αἰγίνης ἀνάγεται εἰς τὴν εὐθύς (μικρὸν) πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Λέρνης (τοῦ τέλους τῆς ΠΕ II) φάσιν.

Ἡ πόλις III (2400-2300 π.Χ.) ἀποτελεῖ περίοδον τῆς ἀκόμψου κύμβης, πλέον ἀκόμψου ἢ ὁ τύπος IV τῆς Λέρνης. Ἐχρησιμοποιήθησαν, ἐπίσης, εὐρέως οἱ εὐμεγέθεις ἀποθηκευτικοὶ πίθοι. Τέλος, συνεχίζονται τὸ μὲν αἱ αὐταὶ τεχνικαί, ἀλλ' ἡ στίλβωσις ὑπερτερεῖ κατὰ τὴν συχνότητα τῶν Urfirnis, ἐπειδὴ τὸ βερνίκιον τῆς προηγούμενης περιόδου ἐξασθενεῖ, τὸ δὲ συνεχίζονται τὰ φιαλίδια μὲ ἐνδον νεῦον χεῖλος.

Κατὰ τὴν πόλιν IV (2300-2200 π.Χ.) ἡ ὀπτησις καὶ ἡ ποιότης τοῦ πηλοῦ ὥστεροῦν ἔναντι τῶν προηγούμενων φάσεων. Εἰς αὐτὸ τὸ στρῶμα εὐρέθησαν πρόχυσις κύμβης, δστρακὸν Urfirnis, δστρακὸν μὲ στίλβωσιν καὶ δστρακὸν ἀβεβαίας χρονολογήσεως μὲ ζίγκ-ζάγκ ἐγγάραξιν ὑπὸ τὸν λαιμόν.

Πόλεις V-VI, κεραμικὴ καὶ ἱστορικὰ πορίσματα

Ἡ πόλις V (2200-2050) ἀποτελεῖται ἐξ ὀχυρώσεως καὶ ἐκ νησίδων μὲ ἀνὰ τρία ἢ τέσσαρα ἐπιμήκη κτήρια κατὰ σειρὰν μετὰ παρεμβαλλομένων ὁδῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐνδον τοῦ τείχους (εἰκ. 21-22). Ἡ στέγη τῶν ἦτο ὀριζοντία, εἶχον συνεχῆ τὰ τρία δωμάτια μὲ τοίχους ποῦ ὥστεροῦν κατὰ τὴν κατασκευὴν καὶ μὲ μικροὺς βόθρους ἐντὸς τοῦ δαπέδου φέροντας ἐπάλειψιν πηλοῦ (ἂν δὲν ἦσαν μικρὰ πιθάρια). Πλησίον ἀνεγνωρίσθη καὶ φούρνος, ὁ ὁποῖος ἀνεπαραστάθη (εἰκ. 33). Εἰς τὴν οἰκίαν 4 ἀνευρέθησαν ἀποθηκευμέναι ἱκαναὶ ποσότητες ἀλεσμένων καὶ μὴ σιτηρῶν (δημητριακῶν). Πάντως, ἡ προτεινομένη ἀναπαράστασις ὁμοίων ἐπαναλαμβανόμενων οἰκίῶν δυσκόλως πεῖθει.

Ἡ πόλις VI (2050-2000 π.Χ.), μετὰ τὴν διὰ πυρκαϊᾶς καταστροφὴν², ἀνεκτίσθη (ὥς καὶ ὀχύρωσις) ὑπὸ τῶν ἐναπομεινάντων κατοίκων. Ἡ παλαιὰ ὀχύρωσις ἐχρησίμευσε, τελικῶς, ὥς προτείχισμα (Ἀνατ.). Ἡ νέα ὀχύρωσις κατέλαβε (δυτικώτερον) τὴν θέσιν τῶν κατεστραμμένων οἰκιῶν μὲ σύγχρονον ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν καὶ διαρρύθμισιν ὥς προεξεχόντων πύργων (εἰκ. 34-35 καὶ πλάνο 8).

Ἡ κατανόησις τῆς περιπλόκου ἀλλ' ἐν ταυτῷ εὐφυοῦς ἀντιμετωπίσεως τῆς καταστάσεως ὑπὸ τῶν τότε ὑστάτων Πρωτοελλαδιτῶν ἀποτελεῖ μεγάλην προσφορὰν τῶν ἀνασκαφῶν, τῶν ὁποίων τὸ τιτάνιον ἔργον εὗρε τὴν πλήρη του δικαίωσιν. Ἐάν, μάλιστα, ἀντιλαμβάνεται τις τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς ἐπιτυχίας, ἐξυπακοῦεται ὅτι θὰ εἶναι δύσκολον νὰ μὴ κατανοηθῇ οἷα δήποτε ἄλλη ἀνασκαφὴ μὲ ὅσας δήποτε ἀλληλοδιαδόχους οἰκοδομικὰς φάσεις.

Αὕτῃ ἡ πλήρης δικαίωσις τῶν ἀνασκαφῶν δικαιολογεῖται καὶ δι' ἓνα ἄλλον λό-

γον: ἐπέτυχον νὰ ἀναγνωρίσουν καὶ πᾶσαν περαιτέρω μεταβολὴν ἥτις ἐπενέχθη ἐκ τῆς συνεχισθείσης ἀντικαταστάσεως τῶν ὀχυρώσεων [πλινθινὴ ἀνωδομὴ τῆς ὀχυρώσεως τῆς πόλεως VI διατηρηθεῖσα κατὰ τὰς πόλεις VII καὶ VIII, ἀλλ' ἀπομακρυνθεῖσα κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς ὀχυρώσεως τῆς πόλεως IX (σ. 46)]. Κατὰ τὴν παρατήρησιν τῶν ἀνασκαφῶν (σ. 50), ὅλα ἐπισυνέβησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως V καί, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἐπειδὴ ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ ὀχύρωσις (τῆς πόλεως V) ἦτο ὅλως ἀνεπαρκής, ἐπεδίωξαν καὶ ἐπέτυχαν τὴν ἀνασύνταξιν τῆς ὀχυρώσεως καὶ τοῦ περικλειομένου οἰκισμοῦ. Κατὰ τὴν τελευταίαν παρατήρησιν τῶν ἀνασκαφῶν «Mit dem Ende der Stadt VI schließt die frühe Bronzezeit, mit der Stadt VII beginnt die mittlere Bronzezeit auf dem Kolonahügel». Welches war, aber, das Ende?

Αἱ σχετικαὶ διαπιστώσεις τῶν ἀνασκαφῶν (σ. 108) εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: «die Häuser stürzten zusammen und verschütteten den gesamten Hausrat», «so dass die Befunde in der Brandschicht zusätzlich abgesichert sind» καὶ «Zum Brandhorizont gehören zusätzlich drei Fundgruppen», ἐτι δὲ «Es handelt sich also um einen geschlossenen Schuttkomplex, der ursprünglich aus der Zeit des Brandes der Stadt V stammt». Ἦτο, ὁμῶς, ἀπλὴ πυρκαϊὰ ἢ δυνατόν νὰ ἐπρόκειτο, κατὰ βάσιν, περὶ σεισμοῦ, ποῦ ἐπέτρεψε τὴν πρόκλησιν πυρκαϊᾶς, ἀνεξαρτήτως τῆς συσσωρεύσεως τοῦ οἰκοδομικοῦ ὕλικου; Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου θὰ ἦσαν χρήσιμοι ὠρισμένοι, ἐπὶ πλεον, παρατηρήσεις.

Πέρα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ταχείας περιστροφῆς κεραμικοῦ τροχοῦ, ποῦ ἐσημειώθη κατὰ τὴν πόλιν V, αἱ κύρια τεχνικαὶ τῆς κεραμικῆς φέρουν διακόσμησιν μὲ βερνίκι (Firniss) ἐπὶ χρώματος μάρτι, πλαστικὴν ἢ ἐγγράκτον καὶ ἐπίχρῖσμα καὶ στίλβωσιν. Τὰ κύρια σχήματα ἀγγείων ἦσαν οἱ ἀμφορεῖς καὶ τὰ ἀμφοροειδῆ, οἱ κάνθαροι, τὰ κύπελλα, οἱ πίθοι καὶ ἄλλαι εὐρύτεραι φιάλαι (σσ. 108-117). Τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται τὸ πῆλινον ἀγκυρόσχημον ἀντικείμενον (σ. 108, πίν. 89).

Τὸ σημαντικώτερον πόρισμα, πάντως, ποῦ συνήχθη ὑπὸ τῶν ἀνασκαφῶν (σ. 116), ἀφορᾷ εἰς τὴν φύσιν τῶν τεχνικῶν τῆς κεραμικῆς τῆς φάσεως IV καὶ τῶν πόλεων V-VI, ποῦ (αἱ τεχνικαὶ) δὲν ἀποτελοῦν τι τὸ νέον, ἀλλὰ, μᾶλλον, βαθμιαίαν μεσολάβησιν τῶν μορφῶν καὶ τῶν τεχνικῶν τῆς Πρωίμου Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ πρὸς ἐκείνας τῆς ἐπομένης Μεσαίας Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ. Πρὸς ἐπίρρωσιν αὐτοῦ καταδεικνύουν ὅτι ἡ διὰ πυρκαϊᾶς καταστροφὴ τῆς παλαιᾶς Αἰγίνης ἐπισυνέβη ἀφοῦ εἶχαν ἐπικρατήσῃ αἱ νέαι μορφαὶ ἀγγείων. Ἄρα, οὐδὲν ξένον φῶλον εἶχεν ἐπιδράμει καὶ αὐτὸ ποῦ ἀπομένει εἶναι νὰ διαπιστωθῇ δι' ὅλας τὰς περιπτώσεις τῶν καταστροφῶν τοῦ τέλους τῆς ΠΕ II κατὰ πόσον συνεχίσθη (κατὰ τὴν ΠΕ III) ἡ κατοίκησις εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἢ κατὰ πόσον ὁ διάδοχος οἰκισμὸς ἐδημιουργήθη εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν δι' ἕνα λόγον: τὴν καλλιεργίαν παρθένων, ἄρα, πλέον ἐυφώρων ἐδαφῶν.

Ἡ περίπτωσις τῆς Αἰγίνης προσφέρεται δι' αὐτὴν τὴν περαιτέρω ἔρευναν καί, ἐπειδὴ ἡ κατοίκησις συνεχίσθη εἰς τὴν θέσιν, ἐπιβάλλεται ἡ ἀναζήτησις καὶ ἀνασκαφὴ τῶν νεκροταφείων αὐτῶν τῶν δέκα φάσεων καὶ πόλεων τῆς Κολώνας, διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐθίμων ταφῆς τῶν ὁποίων (νεκροταφείων) καὶ μόνον θὰ διαπιστωθῇ ἡ ὁμοιογένεια τοῦ φύλου ποῦ κατῴκισε τὴν θέσιν³.

Ἀποτελεῖ, κατὰ ταῦτα, προσφορὰν τοῦ καθηγ. H. Walter καὶ τοῦ ἐπιτελείου του αὐτὴ ἡ ἐπιτυχία, ποῦ δὲν ἐσημειώθη πάντοτε εἰς ἄλλας ἀνασκαφὰς καί, μάλιστα, χάρις εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τοῦ ἐπακριβοῦς καθορισμοῦ τῶν ἀλληλοδιαδόχων ρυθμῶν καὶ τεχνικῶν ποῦ ἀνήχθησαν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς εἰς συγκεκριμένην φάσιν ἢ πόλιν. Ἡ ἀποψις τοῦ J. L. Caskey ὅτι καθ' ἣν «ὅλοι οἱ οἰκισμοὶ τῆς Κεντρικῆς

καὶ Νοτίου Ἑλλάδος, ποὺ ἐπέζησαν κατ' ἐκείνους τοὺς ἀνησύχους χρόνους ἢ πού, μετὰ τὴν καταστροφὴν, ἐπανεκτίσθησαν, ἐμφανίζουν συγγενῇ εὐρήματα», εὔρε, κατὰ τὴν ἄποψιν τῶν ἀνασκαφῶν, ἀνταπόκρισιν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Αἰγίνης (σ. 117).

Ἡ κεραμεικὴ τῆς πόλεως VI προέρχεται ἐκ τῶν συσσωρεύσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κατεστραμμένων οἰκιῶν τῆς πόλεως V, περιλαμβάνει δὲ τὰς γνωστὰς τεχνικὰς (γνωστὰς καὶ παλαιόθεν) τῆς ΠΕ III σκοτεινοῦ ἐπὶ ἀνοικτοῦ καὶ ἀνοικτοῦ ἐπὶ σκοτεινοῦ, ἔτι δὲ ὡς ἀγγεῖα καὶ ἀμοφορεῖς καὶ κύπελλα καὶ τὸ δέπας. Οὕτως, ἡ κεραμεικὴ τῆς Αἰγίνης ἐμφανίζεται ἀπολύτως ἀντίστοιχος πρὸς τὴν σύγχρονον κεραμεικὴν τῆς Λέρνης (σ. 122).

Πάντως, τὸ κύριον καὶ βασικὸν συμπέρασμα ποὺ ἀφορᾷ εἰς τὴν ΠΕ καθόλου κεραμεικὴν, ἀποδίδεται εἰς τὴν διαφορὰν ποὺ χαρακτηρίζει τὴν κεραμεικὴν τῆς ΠΕ II ἀπὸ τῆς κεραμεικῆς τῆς ΠΕ III περιόδου. Εἶναι, πράγματι, κατὰδηλος αὕτη ἡ διαφορὰ καὶ ἀφορᾷ καὶ εἰς τὰ σχήματα ἀγγείων καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν.

Σημειώσεις

1. Ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιφανειακῶν εὐρημάτων ἔχει ὑποστηριχθῆ ὅτι αἱ χερσόνησοι Παξιμάδα Καρύστου καὶ Πελαγίτισσα Καρύστου εἶχον κατοικηθῆ κατὰ τὴν Τελικὴν Νεολιθικὴν ἐποχὴν καὶ ὅτι τὸ Χερσονήσι Αἰδηψοῦ καὶ τὸ Καστέλλι Γιαλτρῶν κατὰ τὴν ΠΕ I, τοῦλάχιστον, περίοδον (Ἀδαμ. Σάμψων, Ἡ Νεολιθικὴ καὶ ἡ Πρωτοελλαδικὴ I στὴν Εὐβοία, ΑΕΜ, Παράρτημα ΚΔ' τόμου, 1981, σσ. 145-46 καὶ 174 ἀντιστοίχως).

2. Ἄν καὶ ὁ H. Walter ἴσως δέχεται (σ. 42) ὅτι ἡ κατὰ τὸν J.L. Caskey διὰ πυρκαϊᾶς καταστροφὴ τῆς Λέρνης ἀνάγεται εἰς τὴν μεταβατικὴν ἀπὸ τῆς ΠΕ II εἰς τὴν ΠΕ III φάσιν, ὥς καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Τίρυνθος, ἐν τούτοις δὲν ἀνάγει τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως V τῆς παλαιᾶς Αἰγίνης εἰς τὴν αὐτὴν φάσιν. Τοῦτο εἶναι σαφές διότι ἡ ἄκομπος κύμβη εἰς τὴν Αἰγιναν ἀπαντᾶται εἰς τὴν πόλιν III, ἡ τελευταία μεμονωμένη περίπτωσις κύμβης συναντᾶται εἰς τὴν φάσιν IV καὶ τὸ πρῶτον ἀγκυρόσχημον ἀντικείμενον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως V καὶ ἄλλα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἄλλως εἶχε χρονολογηθῆ ὑπὸ τοῦ Ν. Φαράκλα (Ἀρχαία Αἰγίνα. Ἡ ἀνθρώπινη κατοίκησις, Ἀθήνα 1980, 103, 104) πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρουσιαζομένου καὶ βιβλιοκρινομένου τόμου «ἡ καταστροφὴ τῆς πέμπτης πόλης τῆς Κολόνας, ποὺ φαίνεται ὅτι εἶναι περίπου σύγχρονη μὲ τὴν καταστροφὴ τῆς «οἰκίας τῶν κεράμων τῆς Λέρνας καὶ ἐπομένως ὀρίζει τὸ τέλος τῆς Πρωτοελλαδικῆς II καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς Πρωτοελλαδικῆς III».

3. Μυκηναϊκοὶ θαλαμῶτες καὶ λακκοειδεῖς τάφοι εἶναι γνωστοὶ ἀνατολικῶς τοῦ λόφου τῆς Κολόνας (πρβ. Ν. Φαράκλα, Ἀρχαία Αἰγίνα, ἔ. ἀ., 31-32, 108).

Λακκοειδὴς τάφος τῆς μεσαιᾶς Μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς ἀνεσκάφη (1982) πρὸ τοῦ προτειχίσματος τῆς ὀχυρώσεως.